

Opgave 5 Ontwikkelingssamenwerking

tekst 4

Hulp aan Derde Wereld vaak miskleun

P.J. van Dooren

De effectiviteit van ontwikkelingshulp is niet boven elke twijfel verheven. Sterker, het Nederlandse ontwikkelingsbudget (0,8 procent van het bnp) is zo ruim dat het tot onverantwoorde uitgaven kan leiden. Het is zaak aan ontvangende landen strikte voorwaarden te stellen.

Mager gebaar van Europa: de gemiddelde hulp van de Europese landen gaat slechts omhoog van 0,33 naar 0,39 procent van het bruto nationaal product (bnp), zo is afgelopen week afgesproken in Monterrey. En de VS blijven daar nog onder. (...) En Nederland slaat zich trots op de borst omdat het wel 0,8 procent weggeeft: het percentage beschikbaar gesteld geld wordt klaarblijkelijk belangrijker gevonden dan de gerealiseerde ontwikkeling. Een groot deel van het ontwikkelingsgeld is weggegooid geld. Met een ervaring van veertig jaar ontwikkelingswerk, vooral gericht op kleine boeren en vissers, in veel ontwikkelingslanden, heb ik mij vaak geërgerd aan de gemakkelijke wijze waarop Nederland ontwikkelingsgeld beschikbaar stelde voor onbetrouwbare projecten, want het geld moest uitgegeven worden. Enkele voorbeelden uit een lange ervaring: Midden jaren zeventig werd ik op het departement in Den Haag geroepen om mijn oordeel te geven over een aanvraag uit Kenia om hulp te verlenen aan de Agricultural

Coöperatieve Union in Nairobi. Na bestudering van de stukken kreeg ik sterk de indruk dat veel niet klopte. Bovendien bleek dat Zweden hulp aan dat project abrupt beëindigd had.

Mijn advies aan het Directoraat Ontwikkelingssamenwerking was dan ook om aan Zweden nadere inlichtingen omtrent dat project te vragen, en om iemand ter plaatse in Kenia poolshoogte te laten nemen. Beide voorstellen werden verworpen. Dat zou te lang gaan duren en het was al oktober en het ontwikkelingsgeld moest voor eind december zijn bestemming gevonden hebben, anders haalde Nederland zijn percentage van het bnp niet. Mijn aanbod om dan zelf binnen tien dagen naar Kenia af te reizen om de zaak uit te zoeken werd ook afgewezen. Dus het project ging ongezien gewoon door. Drieënhalf jaar later werd ik alsnog gevraagd om een onderzoek in Kenia te doen.

Bij mijn onderzoek bleek, dat grote bedragen van voor het project bestemde ontwikkelingshulp door een van de Keniaanse ministers voor zijn eigen grote landbouwonderneming (een voormalig Engels landbouwbedrijf) gebruikt werden. Zelfs de machines en landbouwwerktuigen van de coöperatie waren niet op tijd beschikbaar voor de aangesloten boeren, omdat die minister ze allereerst, gratis, voor werk op zijn onderneming opeiste. Op het eind van mijn onderzoek moest ik verslag uitbrengen bij de Nederlandse ambassadeur

in Nairobi. Toen ik hem vertelde wat ik
70 gevonden had, verbood hij mij om die
gegevens van fraude, machtsmisbruik en
corruptie aan Den Haag door te geven: hij
wilde geen moeilijkheden krijgen. Maar als
onafhankelijk onderzoeker had ik daar geen
75 boodschap aan.

Drie maanden later is het lopende project
beëindigd en een vervolg is er niet gekomen.
(...)

Een ander voorbeeld is een pluimveeproject
voor arme vrouwen, dat ik samen met een
80 Nederlandse pluimveeconsulent moest gaan
opzetten in Lesotho. Dat project was
bedoeld voor vrouwen, wier mannen in de
Zuid-Afrikaanse mijnen waren gaan werken.
Na enige tijd schaften de meeste van die
85 mannen zich in Zuid-Afrika een andere
vrouw aan en stuurden vervolgens geen geld
meer naar Lesotho voor het onderhoud van
hun gezinnen. Omdat landbouw op de
berghellingen in Lesotho te veel erosie
90 veroorzaakte, waren pluimveebedrijfjes de
beste oplossing. Bovendien konden die
bedrijfjes dan voorzien in de aanvoer van
eieren en kippenvlees.

We brachten samen een uitvoerig
95 eindrapport uit voor een vijfjarenproject met
geleidelijke uitbreiding van het aantal
pluimveebedrijfjes, inclusief de
financieringskredietverschaffing en het
opzetten van een door Nederland te betalen
100 roulerend kredietfonds, de technische
ondersteuning en voorlichting, de afzet van
de eieren en van de slachtkuikens via
dorpscoöperaties, enzovoorts.

Drie maanden later werden we naar het
105 ministerie in Den Haag geroepen. Ons
rapport, in het Engels, was naar de regering

bron: Trouw van 2 maart 2002

in Lesotho gezonden, met het aanbod van
zoveel miljoen gulden Nederlandse
financiële steun, plus de beschikbaarstelling
110 voor de projectperiode van een
pluimveedeskundige. En wat deed Lesotho?
De koningin van Lesotho had besloten met
gebruikmaking van de aanwijzingen in ons
rapport - zelf een pluimveebedrijf te
115 beginnen met 40000 kippen. De vrouw van
de minister-president wilde beginnen met
35000 kippen en de vrouw van de minister
van landbouw wilde een bedrijf met
dertigduizend kippen. En de regering van
120 Lesotho vroeg nu om de Nederlandse
ontwikkelingshulp en de
pluimveevoorlichting en -ondersteuning
uitsluitend aan die drie vrouwen ten goede
te doen komen, in plaats van aan de arme
125 vrouwen zonder inkomsten. Ik was
verbijsterd; en ik heb in Den Haag moeten
praten als Brugman om het pluimveeproject
Lesotho helemaal te doen afblazen, omdat
het ontwikkelingsgeld niet aan de arme
130 vrouwen ten goede zou komen.

(...)

Op een vergadering met hogere
beleidsambtenaren op het ministerie van
Ontwikkelingssamenwerking heb ik wel
eens gesteld 'wat maken jullie je toch druk
135 om percentages bnp' kijk liever naar
concrete resultaten die jullie met
ontwikkelingsgeld kunnen verwezenlijken.
Als de Nederlandse hulp nu eens met 30
procent gekort zou worden en de overige 70
140 procent zinvoller, rechtvaardiger en
productiever besteed zouden worden,
zouden de resultaten beter zijn. En wat was
het antwoord? "U heeft gelijk, maar zo'n
voorstel is politiek niet bespreekbaar."

tekst 5

Koe krijgt meer dan Derde Wereld

Han Koch

DEN HAAG - "De Europese koe krijgt per
dag twee dollar subsidie, terwijl de helft van
de wereldbevolking met minder moet zien
rond te komen. De stem van de armen moet
5 op het Binnenhof gehoord blijven."

Met een retoriek die doet denken aan de
jaren zestig en zeventig, liet Eveline
Herfkens gisteren voor de laatste keer als
demissionair minister voor
10 Ontwikkelingssamenwerking de
'stem van het arme zuiden' horen. De
komende regering Balkenende (CDA-VVD-

LPF) moet doorgaan waar zij, gedwongen
door de verkiezingsuitslag, is blijven steken.
15 In een toespraak tijdens een gisteren
gehouden Informatiedebat, georganiseerd
door een koepel van zeventig
hulporganisaties onder de naam
Wereldburger.NL, stelde Herfkens dat
20 "ontwikkelingssamenwerking de
verkiezingen heeft verloren." En dat zonder
dat er ook maar één debat over het
onderwerp is geweest.
Wat heeft de kiezer niet gekregen? Voor de

Eindexamen maatschappijleer vwo 2004-II

havovwo.nl

25 eerste honderd dagen van haar nieuwe
ministerschap had Herfkens tien punten als
verkiezingsbelofte op papier staan. Gisteren
wilde ze haar lijstje niet openbaren “omdat
ik geen quizmaster ben die de prijs gaat
30 tonen die u niet heeft gewonnen.” Maar de
‘tien en meer van Herfkens’ zijn er wel. Ze
vindt nog altijd dat Nederland aan te veel
landen hulp geeft, ondanks haar sanering.
Op het ministerie ontbreekt het aan
35 menskracht om een uitgebreide landenlijst te
begeleiden. Concentratie op de echte arme
landen was en blijft het devies van
Herfkens. Meisjes moeten overal ter wereld
naar school kunnen gaan en Nederland moet
40 daaraan een genereuze bijdrage leveren.
Bedrijfsleven en overheden moeten nieuwe
initiatieven nemen om gezamenlijk aids te
bestrijden. Er moet een monitor komen die
de resultaten van de Nederlandse hulp toont
45 en zo'n zelfde instrument moet er komen bij
de Verenigde Naties. Via dat mechanisme
moeten rijke en arme landen afgerekend
worden op hun inspanningen om de armoede
de wereld uit te helpen.
50 Herfkens wil de Nederlandse bedrijven tot
spoed manen met een verbreding van wat
heet maatschappelijk verantwoord

bron: Trouw van 18 juni 2002

ondernemen. 's Lands grootste
koffieverkoper Douwe Egberts
55 had op een pittig gesprek met de minister
kunnen rekenen.
Nu de wereldprijs voor koffie al tijden op
een dieptepunt verkeert, was Herfkens graag
de koffieboeren te hulp geschoten.
60 Het is maar een greep uit de 'prijzen' die
Herfkens voor de armen in de wereld in
petto had.
Hulp of handel? Geld geven voor onderwijs?
Of boeren uit ontwikkelingslanden toegang
65 geven tot markten van de EU, de VS en
Japan? Herfkens: “Ik heb het gevoel dat als
men mij het mes op de keel zou zetten en
zou zeggen: ‘landbouwsubsidies in de rijke
landen afschaffen of hulp afschaffen’, dat ik
70 dan kies voor het afschaffen van de
landbouwsubsidies. Die maken het mensen
in arme landen onmogelijk hun eigen leven
te bepalen.”
“We moeten echt iets aan de subsidies
75 doen”, zei Herfkens recent tegen Trouw.
Een standpunt dat de LPF en de VVD moet
aanspreken, vindt zij. En het CDA? “Dat
heeft een traditie hoog te houden bij
ontwikkelingssamenwerking. Het CDA kan
80 de armoedebestrijding niet laten versloffen.”
(...)

Eindexamen maatschappijleer vwo 2004-II

havovwo.nl

Opgave 5 Ontwikkelingssamenwerking

Bij deze opgave horen de teksten 4 en 5.

Lees eerst tekst 4. Deze tekst heb je nodig voor het beantwoorden van de vragen 28 tot en met 36.

In tekst 4 wordt gesproken over *ontwikkelingshulp* (regel 1).

- 2p **28** Leg uit dat de in tekst 4 besproken projecten in Kenia en Zuid-Afrika voorbeelden zijn van ontwikkelingshulp.

P.J. van Dooren merkt op dat een groot deel van het ontwikkelingsgeld weggegooid geld is (regels 19-21). De slechte ervaringen met diverse hulpprojecten en de kritiek op ontwikkelingssamenwerking hebben vanaf 1990 geleid tot veranderingen in het ontwikkelingsbeleid. Eén van die veranderingen betrof het hanteren van criteria waaraan ontwikkelingslanden moeten voldoen, willen ze in aanmerking komen voor een langdurige ontwikkelingsrelatie met Nederland.

- 4p **29** Aan welke voorwaarden moet een ontwikkelingsland voldoen, wil het in aanmerking komen voor een langdurige ontwikkelingsrelatie met Nederland?
Noem drie voorwaarden en leg uit welke voorwaarde een garantie biedt tegen het mislukken van projecten zoals beschreven in tekst 4.
- 2p **30** Noem twee andere veranderingen in het ontwikkelingsbeleid van de kabinetten vanaf 1990 die rekening hielden met de kritiek op ontwikkelingshulp, zoals verwoord door Van Dooren.

Het landbouwproject in Kenia is gestopt vanwege corruptie en misbruik. Kenia krijgt ook via andere wegen hulp.

- 2p **31** Welke manier van hulpverlening maakt de kans op corruptie en misbruik door de overheid kleiner?
Noem twee voorbeelden van organisaties die op deze wijze hulp verlenen.
- 2p **32** Noem nog een andere manier via welke Kenia ontwikkelingshulp kan ontvangen en noem twee organisaties die dan in beeld komen.

Aan de projecten die worden opgezet voor de ontwikkelingslanden liggen strategieën en ontwikkelingsmodellen ten grondslag.

- 3p **33** Leg uit welke ontwikkelingsstrategie ten grondslag ligt *aan de opzet* van het pluimveeproject (regels 78-130) van Lesotho. Betrek in je uitleg twee kenmerken van die strategie.

De auteur verwijst in tekst 4 naar zijn voorstel om 30 procent te korten op de uitgaven van ontwikkelingssamenwerking. Ambtenaren van het ministerie voor Ontwikkelingssamenwerking zeiden toen tegen hem dat zo'n voorstel politiek onbespreekbaar is. Zie de regels 131-144.

- 5p **34** Leg uit waarom een flinke korting op het ontwikkelingsgeld politiek onbespreekbaar is. Betrek in je uitleg:
A een motief voortkomend uit het Nederlandse ontwikkelingsbeleid en de daaraan gekoppelde opvattingen van
B de Nederlandse bevolking of maatschappelijke organisaties en van
C politieke partijen.

D minimaal twee internationale afspraken of verplichtingen waaraan Nederland zich, zeker voor de korte termijn, dient te houden.

Een artikel in Trouw, zoals weergegeven in tekst 4, kan bijdragen aan een bepaalde beeldvorming over derdewereldlanden.

- 1p **35** Leg naar aanleiding van de tekst uit welke beeldvorming over de Derde Wereld door kranten en andere media kan ontstaan.
- 1p **36** Leg ook uit wat een dergelijke beeldvorming kan betekenen voor het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2004-II

De vragen 37 tot en met 40 hebben betrekking op tekst 5.

Lees de regels 1 tot en met 5 in tekst 5.

Met deze uitspraak levert ex-minister Herfkens voor Ontwikkelingssamenwerking kritiek op het landbouwbeleid van de Europese Unie.

- 2p **37** Leg uit waarom het Europees landbouwbeleid de belangen van ontwikkelingslanden schaadt.

Vanouds wordt het ontwikkelingsbeleid van westerse landen gekenmerkt door het dilemma van het eigen economische belang en het humanitaire motief.

- 2p **38** Leg aan de hand van tekst 5 uit of dit dilemma nog van toepassing is op het huidige Nederlandse ontwikkelingsbeleid.

Herfkens was graag de koffieboeren te hulp geschoten (regels 57-59 in tekst 5). Niet alleen westerse overheden en het westerse bedrijfsleven kunnen iets doen om de positie van koffieboeren te verbeteren, ook de westerse burger als consument kan hier een bijdrage leveren.

- 2p **39** Leg uit hoe de westerse consument een bijdrage kan leveren aan het verbeteren van de economische positie van kleine koffieboeren.

Lees de regels 63-75 in tekst 5.

In het Nederlandse ontwikkelingsbeleid gaan hulp en handel samen.

- 2p **40** Geef twee argumenten waarom het geven van ontwikkelingshulp ook nodig blijft bij een liberalisering van de wereldhandel zoals bijvoorbeeld het afschaffen van de landbouwsubsidies.